Fimmtudaginn 23. desember 1999.

Nr. 9/1999. **Vélstjórafélag Íslands**
(Friðrík Á. Hermannsson hdl.)
gegn
Reykjavíkurborg og
(Hjörleifur Kvaran hrl.)
Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar
(Gestur Jónsson hrl.)

Kjarasamningur. Samningsaðild.

Dómur Félagsdóms.

Mál þetta var dómtekið að loknum munnlegum málflutningi hinn 6. desember sl.

Málið dæma Eggert Óskarsson, Ingibjörg Benediktsdóttir, Arngrímur Ísberg, Gísli Gíslason og Gunnar Sæmundsson.

Stefnandi er Vélstjórafélag Íslands, kt. 690269-3419, Borgartúni 18, Reykjavík.

Stefndu eru Reykjavíkurborg, kt. 530269-7609, Ráðhúsi Reykjavíkur, Tjarnargötu 11, Reykjavík og Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar, kt. 620269-2989, Grettisgötu 89, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda.

1. Að viðurkennt verði að stefnandi, Vélstjórafélag Íslands, fari með samningsaðild fyrir vélfræðingana Önnu Kristjánsdóttur, kt. 301251-2979, Arnar Laxdal Snorrason, kt. 060241-4229, Halldór Sigurðsson, kt. 110734-4339, Jóhann Kristjónsson, kt. 060752-3119, Karl Karlsson, kt. 261235-7499, Kristin Gíslason, kt. 251145-4079, Kristin Héðinsson, kt. 040657-3479, Kristin Rafnsson, kt. 240754-4449, Markús J. Ingvason, kt. 021254-4019, Pétur Jónsson, kt. 100944-2949, Sigurjón Ásgeirsson, kt. 280361-4459, Sigurð E. Sigurðsson, kt. 210436-3759, Skúla K. Gíslason, kt. 130738-2659, Svein Rúnarsson, kt. 190854-5749, Sverri Sæmundsson, kt. 170645-3759, Þorstein I. Kragh, kt. 151236-3839 og Örn Tyrfingsson, kt. 051245-4669 við gerð kjarasamninga við Reykjavíkurborg vegna starfa þeirra sem vélfræðinga hjá Hitaveitu, Vatnsveitu og Rafmagnsveitu Reykjavíkur.

2. Að stefndu verði dæmdir til greiðslu málskostnaðar að skaðlausu.

Dómkröfur stefnda Reykjavíkurborgar.

Krafist er sýknu að öllum kröfum stefnanda.

Þá gerir stefndi kröfu um málskostnað úr hendi stefnanda samkvæmt mati dómsins.

Dómkröfur stefnda Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar.

Krafist er sýknu af kröfum stefnanda.

Þá er krafist málskostnaðar að mati Félagsdóms.

Málavextir.

Stefnandi kveður málsatvik vera þau að í janúarmánuði 1985 hafi 19 vélfræðingar hjá Vatnsveitu, Hitaveitu og Rafmagnsveitu Reykjavíkur ritað bréf til stjórnar stefnanda og farið þess á leit við stjórn félagsins að kannaðir yrðu möguleikar þeirra á að komast á orkuverasamninga félagsins. Stefndi, Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar, hafi þá farið með samningsmál þeirra og hafi vélfræðingunum þótt nauðsynlegt að stjórn stefnanda hæfi könnunarviðræður við stefnda, Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar, hvort félagið væri tilbúið til að gefa stefnanda eftir samningsrétt þeirra. Í framhaldi af þessari beiðni vélfræðinganna hafi formaður stefnanda sent bréf dagsett 7. mars 1985 til stefnda, Starfsmannafélags Reykjavíkur, með ósk um að stefndi eftirléti stefnanda samningsumboð nefndra vélfræðinga. Í bréfi dagsettu 11. mars 1985 hafi formaður stefnda, Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar, tilkynnt formanni stefnanda, að það væri ekki á valdi félagsins að framselja samningsréttinn. Máli sínu til stuðnings hafi hann bent á 1. og 2. gr. samþykktar borgarráðs Reykjavíkur frá því í september 1953 og 45. og 46. gr. reglugerðar um réttindi og skyldur borgarstarfsmanna frá 1967. Í 46. gr. reglugerðarinnar hafi sagt að öllum starfsmönnum borgarinnar og fyrirtækja hennar, sem háðir væru ákvæðum reglugerðarinnar, væri skylt að vera í Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar.

Formaður stefnanda hafi sent borgarráði Reykjavíkur bréf dagsett 31. maí 1985 og farið þess á leit að stefndi, Reykjavíkurborg, viðurkenndi stefnanda sem réttmætan samningsaðila þessara manna. Með bréfi dagsettu 5. júní 1985 hafi borgarstjórinn í Reykjavík hafnað ósk formanns stefnanda; borgarráð hafi ekki talið sér fært að verða við erindinu enda væri samið um kjör umræddra starfsmanna við stefnda, Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar. Í framhaldi af þessu svari borgarstjórans í Reykjavík hafi vélfræðingarnir sent bréf dags. 14. júní 1985 til launamálanefndar Reykja-

víkur. Hafi þeir vakið athygli á því að allt frá stofnun Hitaveitu Reykjavíkur hefðu þeir verið í sama launaflokki eða jafnvel einum hærri en vélstjórar í raforkuverum Reykjavíkurborgar enda með sömu menntun og störfin hliðstæð. Eftir að Landsvirkjun hefði verið stofnuð, en hún væri að hálfu í eigu stefnda, Reykjavíkurborgar, hafi fljótlega orðið mikil breyting til hins verra í launamálum þeirra. Launabilið hefði síðan stöðugt breikkað. Sama þróun hefði átt sér stað varðandi samanburð á launum þeirra við laun þeirra vélfræðinga sem störfuðu hjá Hitaveitu Suðurnesja. Um mitt árið 1985 hefðu vélfræðingar fyrrgreindra fyrirtækja haft að jafnaði um 30% hærri laun en vélfræðingarnir hjá Hitaveitu, Vatnsveitu og Rafmagnsveitu Reykjavíkurborgar. Hafi þeim þótt þetta skjóta skökku við enda um sömu störf að ræða, sama réttindaáskilnað og sama vinnuveitanda. Hafi þeim því þótt óviðunandi að eiga þess ekki kost að geta gengið í sitt fagfélag, stefnanda, Vélstjórafélag Íslands, í stað stéttarfélags sem stefndi, Reykjavíkurborg, hefði skipað þeim að vera í og sæi um kjarasamninga fyrir fjöldann allan af ófaglærðum launþegahópum.

Um þróun mála næstu fjögur árin er vísað til bréfs sem starfsmannastjóri Reykjavíkurborgar ritaði borgarráði Reykjavíkurborgar þann 6. nóvember 1989. Bréfið hafi verið lagt fram á fundi borgarráðs Reykjavíkur þann 12. desember 1989 og hafi erindi vélfræðinganna þá verið hafnað.

Í bréfi til starfsmannastjóra Reykjavíkurborgar dags. 1. apríl 1990 undirrituðu af 13 vélfræðingum Hitaveitu Reykjavíkur, hafi komið fram hörð gagnrýni á launakjör vélfræðinga Hitaveitunnar í samanburði við launakjör annarra vélfræðinga sem hefðu haft sams konar starfsemi með höndum. Hafi í þeim efnum aðallega verið vísað til starfandi vélfræðinga hjá Landsvirkjun. Með þessu bréfi vélfræðinganna hafi fylgt bréf frá Sverri Axelssyni, en hann hafi verið fulltrúi í fulltrúaráði við stofnun Landsvirkjunar árið 1965 og seinna í stjórn stefnda, Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar. Þá hafi hann átt sæti í fulltrúaráði Vélstjórafélags Íslands. Í bréfinu, sem dagsett væri 25. nóvember 1989, greini Sverrir frá því að stefndi, Reykjavíkurborg, hafi sagt upp starfsmönnunum við Elliðaár- og Sogsvirkjun frá og með 1. janúar 1966. Uppsagnirnar og framtíð starfsmannanna hafi mikið verið ræddar í báðum hagsmunafélögum þeirra. Fljótlega hafi orðið ljóst að Vinnuveitendasamband Íslands myndi

fara með gerð samninga fyrir hönd Landsvirkjunar. Þann 9. mars 1967 hafi þeir Halldór Jónatansson og Ingólfur Ágústsson síðan undirritað kjarasamning fyrir hönd Landsvirkjunar með fyrirvara. Strax hefði þótt sýnt að þeir starfsmenn sem starfa áttu eftir samningnum hefðu mun betri kjör en þeir höfðu haft sem fastráðnir starfsmenn Reykjavíkurborgar.

Máli þessu hafi lítið sem ekkert verið hreyft í nálega 6 ár eða allt þar til að 18 vélfræðingar hjá Hitaveitu, Rafmagnsveitu og Vatnsveitu Reykjavíkurborgar hafi ritað starfsmannahaldi Reykjavíkur bréf dagsett 17. maí 1996. Óskir vélfræðinganna hafi beinst enn sem fyrr að því að öll samningsbundin gjöld yrðu greidd til Vélstjórafélags Íslands og jafnframt að félagið færi með samningsrétt fyrir þeirra hönd. Afrit af bréfinu hafi verið sent borgarstjóranum í Reykjavík, Starfsmannafélagi Reykjavíkur og formanni Veitustofnana. Bréfinu hafi hins vegar ekki verið sinnt. Efnislega sams konar bréf hafi verið sent starfsmannahaldi Reykjavíkur þann 5. mars 1997 og afrit þess verið sent borgarstjóranum í Reykjavík, Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar, formanni Veitustofnana og Vélstjórafélagi Íslands. Í þetta sinn hafi verið veittur svarfrestur til 30. apríl sama ár. Bréfinu hafi hins vegar ekki verið svarað fyrr en rúmum 9 mánuðum síðar eða þann 12. desember 1997.

Vélfræðingarnir hafi sagt sig formlega úr Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar með bréfi dagsettu 23. janúar 1998, og afrit þess bréfs hafi verið sent til starfsmannahalds Reykjavíkur. Á þessum tímapunkti hafi vélfræðingunum þótt ljóst að höfða yrði dómsmál til að fá rétt þeirra staðfestan til skýlausrar inngöngu í Vélstjórafélag Íslands. Þeir hafi nokkrum sinnum talið sig hafa sagt sig úr félaginu en hafi formsins vegna viljað að slík yfirlýsing yrði afdráttarlaus. Stefndi, Reykjavíkurborg, hafi ekki sinnt erindi vélfræðinganna í nefndu bréfi og af þeim sökum hafi lögfræðingur Vélstjórafélags Íslands ritað bréf til starfsmannaþjónustu Reykjavíkurborgar dagsett 9. mars 1998 og hafi þá kröfur vélfræðinganna verið ítrekaðar. Í bréfi dagsettu 8. apríl 1998 hafi framangreindu bréfi verið svarað af hálfu deildarlögfræðings starfsmannaþjónustu Reykjavíkurborgar fyrir hönd stefnda, Reykjavíkurborgar. Enn og aftur hafi kröfum vélfræðinganna verið hafnað.

Með bréfi dagsettu 12. maí 1998 hafi stefnandi farið þess á leit við borgarstjórann í Reykjavík að Reykjavíkurborg greiddi gjöld sam-

kvæmt kjarasamningi Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar f.h. vélfræðinganna við Reykjavíkurborg til stefnanda. Fyrstu greiðslur ættu að berast vegna maímánaðar í upphafi júnímánaðar. Hefðu greiðslurnar ekki borist fyrir 15. júní 1998 mætti búast við málssókn Vélstjórafélags Íslands á hendur Reykjavíkurborg án frekari fyrirvara.

Erindi Vélstjórafélags Íslands hafi verið svarað með bréfi dagsettu 2. júní 1998, undirrituðu af borgarstjóranum í Reykjavík. Í bréfinu hafi komið fram að á fundi borgarráðs hefði verið samþykkt að vísa erindinu til borgarlögmanns og jafnframt hefði verið óskað eftir því að Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar kæmi að málinu. Lögfræðingur Vélstjórafélags Íslands hafi sent borgarstjóranum í Reykjavík bréf dagsett 5. ágúst 1998. Í niðurlagi bréfsins segi að með bréfi dagsettu 2. júní 1998, undirrituðu af Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur borgarstjóra, komi fram að á fundi borgarráðs þann sama dag hafi verið samþykkt að vísa erindi Vélstjórafélags Íslands, dagsettu 12. maí 1998, til meðferðar borgarlögmanns. Þar sem rúmir tveir mánuðir væru liðnir frá dagsetningu umrædds bréfs og ekkert hefði enn heyrst frá borgarlögmanni, tilkynntist að ef umræddar greiðslur hefðu ekki borist Vélstjórafélagi Íslands við uppgjör til starfsmanna 1. september 1998, myndi félagið neyðast til að höfða mál gegn Reykjavíkurborg án frekari fyrirvara. Engin svör hafi þó borist frá Reykjavíkurborg en með bréfi dagsettu 22. september 1998 hafi Gestur Jónsson hrl. gefið upp það álit sitt fyrir hönd starfsmannaþjónustu Reykjavíkurborgar, að stefndu bæri í engu að verða við kröfum stefnanda vegna starfa vélfræðinganna 17. Stefnandi hafi ekki fallist á þetta álit Gests Jónssonar hrl. og þar sem stefndu virtust hafa ætlað að láta hér við sitja hafi málssókn þótt nauðsynleg. Málinu hafi verið stefnt fyrir Héraðsdóm Reykjavíkur sem hafi vísað málinu frá með úrskurði dags. þann 15. júní 1999, að kröfu stefndu, með þeim rökum að ágreiningsefnið ætti undir Félagsdóm. Úrskurður Héraðsdóms hafi verið kærður til Hæstaréttar þann 29. júní 1999 og hafi Hæstiréttur staðfest úrskurðinn þann 23. ágúst sama ár í máli nr. 270/1999. Af þessum sökum væri málshöfðun þessi fyrir Félagsdómi nauðsynleg.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi kveðst byggja á því að stefndu hafi brotið gegn 72., 73. og 74. gr. stjórnarskrárinnar, auk 10. og 11. gr. mannréttindasáttmála

Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, 8. gr. alþjóðasamnings um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi, sbr. A-deild Stjórnartíðinda nr. 10/1979, 22. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi, sbr. A-deild Stjórnartíðinda nr. 10/1979 og 3. tl. 1. mgr. 5. gr. laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna með því að viðurkenna ekki samningsaðild stefnanda, Vélstjórafélags Íslands, vegna vélfræðinganna 17 sem starfa hjá Hitaveitu, Vatnsveitu og Rafmagnsveitu Reykjavíkur.

Úrsögn vélfræðinganna 17 úr Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar.

Stefnandi kveður að úrsögn vélfræðinganna úr Starfsmannafélagi Reykjavíkur hafi átt sér stað í janúar 1998. Samkvæmt 4. gr. laga Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar skuli úrsögn úr félaginu vera skrifleg og fyrst geta tekið gildi 3 mánuðum eftir að hún berist félaginu. Vélfræðingarnir hafi sagt sig úr félaginu frá 1. febrúar 1998 að telja og hafi úrsögnin því orðið virk þann 1. maí 1998. Frá 1. maí 1998 hafi vélfræðingarnir því verið félagsmenn Vélstjórafélags Íslands.

Inngönguskilyrði vélfræðinganna 17 í Vélstjórafélag Íslands.

Samkvæmt 2. mgr. 5. gr. laga Vélstjórafélags Íslands geti þeir orðið félagsmenn sem lokið hafi fyllsta námi frá Vélskóla Íslands á hverjum tíma og hafi auk þess lokið sveinsprófi í málmiðnaðargrein, sem viðurkennd sé til fyllstu atvinnuréttinda vélstjóra. Vélfræðingarnir 17 uppfylli þessar kröfur Vélstjórafélags Íslands og að innganga þeirra í félagið frá og með 1. maí 1998 hafi því verið að fullu viðurkennd. Stefnandi hafi því samningsrétt f.h. vélfræðinganna enda segði í a-lið 1. mgr. 2. gr. laga Vélstjórafélags Íslands, að tilgangur félagsins sé að gæta hagsmuna íslensku vélfræðinga-, vélstjóra- og vélavarðastéttarinnar og semja um kaup þeirra og kjör við vinnuveitendur.

Samningsréttur skv. 5. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur.

Samkvæmt 5. gr. laga nr. 80/1938 séu stéttarfélög lögformlegur samningsaðili um kaup og kjör meðlima sinna, enda hafi félagið í samþykktum sínum ákveðið að láta starfsemi sína taka til slíkra málefna. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. laganna hætti félagsmaður stéttarfélags að vera bundinn af samþykktum félags síns þegar hann sé samkvæmt reglum félagsins farinn úr því en þeir samningar sem

hann hafi orðið bundinn af á meðan hann hafi verið félagsmaður séu skuldbindandi fyrir hann meðan hann ynni þau störf sem samningurinn væri um, þar til þeir fyrst gætu fallið úr gildi samkvæmt uppsögn. Sá kjarasamningur sem nú væri í gildi milli vélfræðinganna og stefnda, Reykjavíkurborgar, og gerður var á milli stefnda Reykjavíkurborgar og stefnda Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar, félli úr gildi þann 31. október árið 2000, sbr. ákvæði gr. 12.1.1. í kjarasamningnum. Með vísan til ákvæðis 6. gr. laga nr. 80/1938, þar sem segir að hafi samningi ekki verið sagt upp innan tiltekins uppsagnarfrests, teljist hann framlengdur um eitt ár og ákvæðis 11. gr. laga nr. 94/1986 um að samningur framlengist um 6 mánuði hafi honum ekki verið sagt upp réttilega, beri stefnanda nauðsyn á að fá viðurkenndan samningsrétt sinn við stefnda, Reykjavíkurborg, f.h. vélfræðinganna, frá 1. maí 1998 að telja, svo að stefnanda væri unnt að sjá til þess að þeim samningi sem vélfræðingarnir séu nú á yrði sagt upp með lögmætum fyrirvara skv. áskilnaði framangreindra ákvæða.

Í 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar segi að engan megi skylda til aðildar að félagi en með lögum mætti þó kveða á um slíka skyldu ef það væri nauðsynlegt til að félag gæti sinnt lögmæltu hlutverki vegna almannahagsmuna eða réttinda annarra. Aðild að félagi feli í sér rétt til að krefjast þess að félagið sæi um kjarasamninga einstakra félagsmanna. Stefndu telji þó að vélfræðingunum sé heimilt að vera félagsmenn stefnanda en stefndi, Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar, fari þó engu að síður með samningsrétt þeirra við stefnda, Reykjavíkurborg. Stefndu byggi þá niðurstöðu sína á lögum nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna. Í 1. gr. laganna segi að lögin gildi um alla starfsmenn sem séu félagar í stéttarfélögum sem samkvæmt 4. og 5. gr. laganna hafi rétt til að gera kjarasamninga samkvæmt þeim og séu ráðnir hjá ríkinu, ríkisstofnunum, sveitarfélögum eða stofnunum þeirra með föstum tíma-, viku- eða mánaðarlaunum, enda væri starf þeirra talið aðalstarf. Lögin gildi með öðrum orðum ekki um starfsmenn hins opinbera sem eigi aðild að félögum sem lögin telji ekki eiga undir 4. og 5. gr. laganna. Stefndu hafi viðurkennt aðild vélfræðinganna 17 að Vélstjórafélagi Íslands enda væri annað útilokað samkvæmt skýrum ákvæðum 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar. Teljist stefnandi ekki stéttarfélag í skilningi laga 94/1986, fari ekki um samninga þess fyrir

hönd vélfræðinganna sautján við stefnda, Reykjavíkurborg, samkvæmt lögunum. Um samningana fari þá samkvæmt lögum nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur sem væru hin almennu lög um gerð kjarasamninga.

Lög nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna brjóti gegn ákvæði 74. gr. stjórnarskrárinnar.

Ef ekki yrði fallist á framangreinda túlkun stefnanda er á því byggt að lög nr. 94/1986 séu andstæð ákvæði 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar um félagafrelsi enda veiti þau tilteknum stéttarfélögum aukið vægi framar öðrum. Á það er bent að lögin um kjarasamninga opinberra starfsmanna hafi verið sett árið 1986 en stjórnarskrárbreytingin sem staðfest hafi félagafrelsi vélfræðinganna 17 hafi átt sér stað árið 1995. Stjórnarskráin væri æðri almennum lögum; lex superior og yngri lög ryddu eldri lögum út stönguðust þau á; lex posterior. Hér væri ekki um það að ræða hvort vélfræðingarnir vildu standa utan félaga (neikvætt félagafrelsi); þeir vildu eiga valfrelsi milli félaga en slíkt frelsi væri grundvallarþáttur ákvæðis 11. gr. Mannréttindasáttmála Evrópu og félli undir skilgreininguna á jákvæðu félagafrelsi.

Samningsréttur samkvæmt 3. tölulið 1. mgr. 5. gr. laga nr. 94/1986.

Ef ekki yrði fallist á að lög nr. 80/1938 eigi við um samningagerð milli stefnanda og stefnda, Reykjavíkurborgar, og að 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar, eins og hún hljóði eftir breytinguna árið 1995, ryðji út framangreindum lögum, þá yrði á því byggt að stefnandi ætti samningsrétt við stefnda, Reykjavíkurborg, á grundvelli 3. tl 1. mgr. 5. gr. laga nr. 94/1986. Stefnandi hafi samningsrétt fyrir hönd félagsmanna sinna gagnvart ríki og borg á ýmsum atvinnusviðum. Þannig fari stefnandi með samningsrétt gagnvart ríkisvaldinu fyrir hönd þeirra félagsmanna sem t.a.m. starfi hjá Landhelgisgæslunni, sbr. framlagt ljósrit úr kjarasamningi, Hafrannsóknarstofnun, sbr. ljósrit úr kjarasamningi, Rafmagnsveitu ríkisins, sbr. ljósrit úr kjarasamningi, Varnarliðinu, samtals 33 félagsmenn, Sorpeyðingarstöð Suðurnesja, sbr. ljósrit úr kjarasamningi, samtals 4 félagsmenn, sbr. framlagðar skilagreinar og Hitaveitu Suðurnesja, sbr. kjarasamning og skilagreinar. Því hafi aldrei verið mótmælt af hálfu hins opinbera að stefnandi væri viðurkenndur samningsaðili fyrir hönd þessara félagsmanna sinna á grundvelli laga nr. 94/1986. Þá er þess getið að nú sé starfandi 51 félagsmaður stefnanda hjá Landsvirkjun sem að

hálfu sé í eigu ríkisvaldsins og að hálfu í eigu Reykjavíkurborgar, sbr. skilagreinar frá Starfsmannadeild Landsvirkjunar dags. 30.10.1998 og ljósrit úr kjarasamningi. Að viðbættum þeim 17 félagsmönnum stefnanda sem störfuðu hjá veitum Reykjavíkurborgar, þá bættist við 51 félagsmaður sem starfaði fyrir stefnda, Reykjavíkurborg hjá Landsvirkjun. Samtals væru þetta því 68 félagsmenn en 3. töluliður 1. mgr. 5. gr. laga nr. 94/1986 áskildi 40 eða fleiri félagsmenn. Við þá tölu mætti síðan bæta 42 félagsmönnum stefnanda sem væru á félagaskrá samkvæmt upplýsingum Launadeildar ríkisins. Þá hafi stefnandi gert kjarasamninga við hið opinbera vegna starfandi vélfræðinga hjá Áburðar- og Sementsverksmiðju ríkisins, meðan verksmiðjurnar voru í opinberri eigu.

Yrði að telja áskilnaði ákvæðisins um ⅔ hluta starfsmanna sem undir lögin heyrðu og mynduðu starfsstétt með formlega menntun sem jafna mætti til slíkra starfsréttinda fullnægt hér, enda sé stefnandi eini samningsaðili vélfræðinga, vélstjóra og vélavarða á Íslandi og hafi innan sinna vébanda hálft þriðja þúsund félagsmanna. Störf vélfræðinganna 17 séu að flestu ef ekki að öllu leyti sambærileg við störf þeirra vélfræðinga sem störfuðu hjá Landsvirkjun. Um sé að ræða stjórnunarstöður sem vélfræðingar séu taldir best fallnir til að sinna. Bent er á að sérstaklega sé auglýst eftir mönnum með slíka menntun þegar störf á þessu sviði losnuðu. Stefnandi uppfyllti því í einu og öllu áskilnað laga nr. 94/1986 um samningsrétt við stefnda, Reykjavíkurborg.

Stefnandi sé félag manna sem lokið hafa tiltekinni formlegri menntun.

Bent er á að samkvæmt lögum nr. 113/1984 um atvinnuréttindi vélfræðinga, vélstjóra og vélavarða á íslenskum skipum, þá yrðu þeir sem hygðust stunda vélgæslustörf á íslenskum skipum að uppfylla tiltekin skilyrði sem nánar sé kveðið á um í lögunum. Vélfræðingarnir 17 sem starfi í þjónustu stefnda, Reykjavíkurborgar, uppfylli fyllstu kröfur laganna og hafi þ. a. l. greiðan aðgang að vélgæslustörfum á sjó. Þessi staðreynd hlyti að fela í sér að vélfræðingarnir 17 uppfylltu kröfur laga nr. 94/1986 um að vera í starfsstétt með lögformleg starfsréttindi eða uppfylltu skilyrði um formlega menntun sem jafna mætti til slíkra starfsréttinda. Þessi staðreynd útskýri einnig mikilvægi þess að vélfræðingarnir eigi greiðan aðgang að stéttarfélagi sínu, stefnanda, sem héldi utan um

öll réttindamál þeirra og gerði kjarasamninga fyrir þeirra hönd, grundvallaða á menntun þeirra og mikilvægi.

Stefndi hafi brotið gegn ákvæði 73. gr. stjórnarskrárinnar um tjáningarfrelsi.

Með því að takmarkanir á félagafrelsi séu ekki einungis brot gegn ákvæði 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar heldur einnig gegn ákvæði 73. gr. stjórnarskrárinnar um tjáningarfrelsi. Hafi vélfræðingarnir ekki rétt til inngöngu í fagfélag sitt, félag sem standi vörð um kaup þeirra og kjör og komi fram fyrir þeirra hönd í bæði félagslegum og lagalegum efnum, sé verið að setja tjáningarfrelsi þeirra skorður. Skoðanir þeirra og sannfæring sæti þá óviðunandi höftum sem ætti sér enga stoð með tilliti til allsherjarreglu eða öryggis ríkisins. Vélfræðingarnir sautján séu orðnir langþreyttir á takmörkuðum rétti sínum til tjáningar með því að vera bundnir á klafa í kjarasamningum með hópi fólks sem ætti sér enga efnislega samsvörun í launaeða öðrum réttindamálum. Vélfræðingarnir væru þess fullvissir að þessi þvingun hafi leitt til þess að þeir hafi stórlega dregist aftur úr í launum miðað við þá vélfræðinga sem stefnandi hafi samningsumboð fyrir.

Félagsnauðung vélfræðinganna brjóti gegn tjáningarfrelsi þeirra þar sem þeir hafi ekki um aðra möguleika að velja en að vera í félagi stefnda, Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar, sem setji þá fram skoðanir fyrir þeirra hönd. Nánari afmörkun tjáningarfrelsisins hafi oft verið mikilvæg við túlkun á félagafrelsinu þar sem ekki sé hægt að túlka félagafrelsið þröngt með tilliti til verndarsviðs tjáningarfrelsisins heldur sé þvert á móti hægt að líta á það sem sérstakt og aukið tjáningarfrelsi. Í tjáningarfrelsi felist réttur til að tjá sig en stundum myndu einstaklingar þó fremur hreinlega hafa áhuga á að þegja en að tjá sig um ákveðna hluti og teljist slíkt vera hluti tjáningarfrelsisins (neikvætt tjáningarfrelsi). Í þeirri athöfn sem felist í því að vélfræðingarnir hafi ákveðið að ganga í félag stefnanda búi ákveðin tjáning, þeir hafi lýst því yfir að þeir hafi bæði vilja og áhuga á félagsskiptunum og að stefnandi fari með samningsrétt fyrir þeirra hönd en ekki stefndi, Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar.

Stefndi hafi brotið gegn jafnræðisreglu 65. gr. stjórnarskrárinnar.

Stefnandi fullyrðir að vélfræðingarnir 17 séu eina fagstéttin sem eftir sé innan vébanda stefnda, Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar. Aðrar fagstéttir, verkfræðingar, rafvirkjar, lögfræðingar og fleiri

fagmenn, hafi fengið að ganga í raðir fagfélaga sinna. Mismunun af þessum toga hljóti að brjóta gegn ákvæði jafnræðisreglu 11. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993 og 65. gr. stjórnarskrárinnar. Ljóst sé að starfsmenn stefnda, Reykjavíkurborgar, séu ekki allir jafnir fyrir lögum. Þannig virðist mannréttindi lögfræðinga sem starfi hjá stefnda, Reykjavíkurborg, í heiðri höfð en ekki mannréttindi vélfræðinganna sautján.

Undantekningar frá félagafrelsi geti ekki átt við um vélfræðingana 17.

Stefnandi, Vélstjórafélag Íslands, sé fagfélag íslenskra vélfræðinga, vélstjóra- og vélavarða og fari með fyrirsvar stéttarinnar í kjarasamningum og á opinberum vettvangi, t. a. m. með umsögnum á lagafrumvörpum og reglugerðum sem varði stéttina í heild sinni. Stefnandi sé starfsgreina- og hagsmunafélag en slík félög eigi það sameiginlegt að aldrei sé um að ræða beina skylduaðild að þeim samkvæmt almennum lögum eða eigin lögum og samþykktum félaganna. Félögin séu sérstaks eðlis þannig að þau berðust ekki aðeins fyrir hagsmunum félagsmanna sinna, heldur gegndu þau einnig ýmsum þjónustuhlutverkum, svo sem fræðslustarfi fyrir félaga sína. Félagar ættu einnig menntun sína sameiginlega og litu á það sem hlunnindi að eiga aðild að viðkomandi félagi. Í ljósi framangreinds gæti það aldrei vegið gegn hagsmunum samfélagsins að vélfræðingarnir fengju viðurkenndan rétt sinn til inngöngu í fagfélag sitt, stefnanda, heldur hlyti sú niðurstaða að teljast þjóðhagslega hagkvæm. Undantekningarreglur þeirra mannréttindaákvæða sem að framan greinir gætu því ekki átt við í þessu máli.

Stefnandi vísar til 1. tl. 1. mgr. 26. gr. laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna sem heimild til að höfða mál þetta fyrir Félagsdómi.

Stefnandi kveðst byggja kröfur sínar á 65., 73. og 74. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944, auk 10. og 11. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, 8. gr. alþjóðasamnings um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi, sbr. lög nr. 10/1979 og 22. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi, sbr. lög nr. 10/1979, I. kafla laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna, aðallega 1., 4. og 5. gr. laganna, lögum nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur, samanber 1.-7. gr. laganna, lögum nr. 113/1984 um atvinnuréttindi vélfræðinga, vélstjóra og vélavarða á

íslenskum skipum, 53. gr. sjómannalaga nr. 35/1985, 11. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993, kjarasamningi milli Reykjavíkurborgar og Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar frá 17. febrúar 1998, lögum Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar útgefnum árið 1995 og lögum Vélstjórafélags Íslands útgefnum árið 1994. Um dráttarvexti vísast til III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987. Um málskostnað vísast til 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Málsástæður og lagarök stefnda Reykjavíkurborgar.

Tekið er fram um málavexti að á liðnum árum hafi Vélstjórafélag Íslands óskað eftir því við Reykjavíkurborg að fá viðurkenndan rétt til að gera kjarasamning fyrir starfandi vélfræðinga hjá Reykjavíkurborg. Reykjavíkurborg hafi um áratugaskeið gert kjarasamning um störf vélfræðinga við Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar og telji sig bundna að lögum til kjarasamningsgerðar við það félag um umrædd störf. Í ljósi þessa hafi Reykjavíkurborg ekki talið sér fært að verða við erindum Vélstjórafélags Íslands.

Sakarefnið snúist um það hvort stefnandi, Vélstjórafélagið, geti þvingað Reykjavíkurborg til gerðar kjarasamnings um störf sem borgin hafi þegar samið við annað stéttarfélag um. Með öðrum orðum, hafi borgin skyldu til þess að semja við hvaða stéttarfélag sem er ef starfsmenn/starfsmaður borgarinnar kjósa að ganga í félagið? Stefndi, Reykjavíkurborg, hafi með vísan til 4. og 6. gr. laga nr. 94/1986 svarað þessari spurningu neitandi.

Af hálfu stefnda er sýknukrafa á því byggð að umræddir vélfræðingar séu bundnir af kjarasamningi Reykjavíkurborgar og Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar sem fari með samningsaðild fyrir vélfræðinga. Samkvæmt 1. mgr. 4. gr. laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna fari stéttarfélög starfsmanna ríkis og sveitarfélaga með fyrirsvar félagsmanna sinna við gerð kjarasamninga samkvæmt lögunum og aðrar ákvarðanir í sambandi við þá. Samkvæmt 2. mgr. 4. gr. laganna eigi þau stéttarfélög sem við gildistöku laganna hafi sérkjarasamning við fjármálaráðherra eða hafi kjarasamning við sveitarfélög rétt á að gera samninga við sama aðila samkvæmt lögunum enda hafi þau óskað eftir því innan árs frá gildistöku laganna. Á grundvelli þessa lagaákvæðis sé í gildi kjarasamningur Reykjavíkurborgar og Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar. Fyrir gildistöku laga nr. 94/1986 hafi Starfsmannafélag

Reykjavíkurborgar samið um starfsheiti vélfræðinga og hefur gert það síðan.

Samkvæmt 6. gr. laga nr. 94/1986 skuli eigi nema eitt stéttarfélag hafa rétt til samningsgerðar við sama vinnuveitanda fyrri sömu starfsstétt. Samkvæmt 4. og 5. gr. laga nr. 94/1986 eigi stéttarfélög sem starfa á grundvelli laganna rétt til að vera samningsaðilar. Í þessu felist að ríki og/eða sveitarfélagi sé skylt að gera kjarasamninga við félögin vegna félagsmanna þeirra sem starfa hjá viðkomandi aðila að uppfylltum almennum skilyrðum. Vélstjórafélag Íslands sé stéttarfélag samkvæmt lögum nr. 80/1938. Ríki og/eða sveitarfélögum sé ekki skylt að gera kjarasamninga við stéttarfélög sem starfa samkvæmt lögum nr. 80/1938. Heimild opinberra aðila til að gera kjarasamninga við þessi stéttarfélög takmarkist af reglum laga nr. 94/1986, m.a. 6. gr. laganna, þar sem fram er sett sú meginregla að ekki skuli nema eitt stéttarfélag hafa samningsrétt við sama vinnuveitanda um sömu starfsstétt. Í ljósi þess að Reykjavíkurborg hafi alla tíð samið við Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar um starfsheiti vélfræðinga og með vísan til 6. gr. laga nr. 94/1986 sé Reykjavíkurborg óheimilt að semja um það starfsheiti við annað stéttarfélag og beri þegar af þeirri ástæðu að sýkna stefnda af öllum kröfum í þessu máli.

Eins og áður hafi komið fram er Vélstjórafélag Íslands stéttarfélag sem starfar á grundvelli laga nr. 80/1938. Í stefnu sé því haldið fram að Vélstjórafélag Íslands geti farið með samningsrétt á grundvelli 3. tölul. 5. gr. laga nr. 94/1986 og jafnframt að því hafi aldrei verið mótmælt af hálfu hins opinbera að stefnandi væri viðurkenndur samningsaðili fyrir hönd þessara félagsmanna sinna á grundvelli laga nr. 94/1986. Stefnandi hafi aldrei lagt fram ósk við stefnda um samningsrétt á grundvelli laga nr. 94/1986 og því síður sýnt fram á að félagið uppfylli skilyrði þeirra laga. Til þess að samningsaðild komi til greina samkvæmt 3. tölul. 5. gr. laga nr. 94/1986 þurfi félag að taka til a.m.k. 2/3 hluta starfsmanna sem undir lögin heyra og séu í starfsstétt með lögformleg starfsréttindi eða uppfylla skilyrði um formlega menntun sem jafna megi til slíkra starfsréttinda og að þeir félagsmenn séu 40 eða fleiri. Kjarasamningur Reykjavíkurborgar og Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar taki ekki til 40 vélfræðinga. Fullyrðingar stefnanda um að starfsmenn Landsvirkjunar séu borgarstarfsmenn sé bæði villandi og röng. Um Landsvirkjun gildi

sérstök lög nr. 42/1983 með síðari breytingum. Landsvirkjun sé sameignarfyrirtæki ríkissjóðs, Reykjavíkurborgar og Akureyrarbæjar. Samkvæmt 1. gr. laga nr. 42/1983 sé fyrirtækið Landsvirkjun sjálfstæður réttaraðili með sjálfstæðan fjárhag og reikningshald. Reykjavíkurborg er eigandi að 44,525% og fari hvorki með samningsumboð f.h. félagsins né heldur njóti starfsmenn þess réttinda borgarstarfsmanna og beri ekki skyldur sem slíkir. Í stefnu kom fram að stefnandi geri kjarasamning við Landsvirkjun vegna starfandi vélfræðinga hjá félaginu. Sú samningsaðild falli ekki undir ákvæði laga nr. 94/1986. Gildi það sama um kjarasamninga sem stefnandi hafi gert við aðra aðila, opinbera aðila sem tilgreindir séu í stefnu.

Í stefnu vísar stefnandi til þeirrar grundvallarreglu að mönnum sé frjálst að vera í því félagi sem þeir kjósi. Telur stefnandi þá meginreglu verndaða af ákvæði 74. gr. stjórnarskrár og 4. gr. laga nr. 80/1938. Þá telur stefnandi að stefndi hafi með háttalagi sínu brotið gegn ákvæðum 65., 72., 73. og 74. gr. stjórnarskrár, auk 10. og 11. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, 8. gr. alþjóðasamnings um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi, sbr. lög nr. 10/1979 og 22. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Af hálfu stefnda er því mótmælt að framangreind ákvæði hafi verið brotin og sé tilvísun til margra þeirra máli þessu óviðkomandi að mati stefnda. Þá sé það rangt, sem fram komi í stefnu, að stefndi hafi viðurkennt aðild vélfræðinganna að Vélstjórafélagi Íslands. Áréttað er að stefnda varði það engu hvaða stéttarfélögum hlutaðeigandi starfsmenn eiga aðild að og því ekki á valdi stefnda að viðurkenna eða andmæla slíkri félagsaðild.

Af hálfu stefnda er á það bent að ákvæði stjórnarskrár lýðveldisins hafi að geyma umfjöllun um skipulag vinnumarkaðar og sé það í samræmi við ríkjandi fyrirkomulag. Ákvæði 2. mgr. 75. gr. stjórnarskrár lýðveldisins fjalli um þau atriði og sé það svohljóðandi:

„Í lögum skal kveða á um rétt manna til að semja um starfskjör sín og önnur réttindi tengd vinnu."

Á grundvelli slíkra sjónarmiða sem fram koma í þessari grein stjórnarskrárinnar byggjast ákvæði laga um samningsaðild stéttarfélaga og skipulag hins íslenska vinnumarkaðar. Stefnandi og stefndi séu báðir bundnir af því lagaumhverfi sem í gildi sé og standi lög gegn því að heimilt sé að verða við kröfum stefnanda í máli þessu.

Af hálfu stefnda er því mótmælt að í afstöðu hans felist brot á

ákvæðum 72. gr. stjórnarskrár lýðveldisins þar sem kveðið sé á um friðhelgi eignarréttarins. Stjórnarskrárákvæði þetta takmarki ekki rétt almenna löggjafans til þess að kveða á um í lögum um samningsaðild stéttarfélaga. Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar fari lögum samkvæmt með samningsaðild fyrir vélfræðinga og beri þeim að greiða gjöld til þess félags. Þeim sé í sjálfsvald sett hvort þeir eigi aðild að öðrum félögum og ráðist það af samþykktum þeirra félaga hvort og þá hvernig greiðsluskyldu þeirra sé háttað. Þeim er að sjálfsögðu heimilt að hætta þátttöku í þessum frjálsu félagasamtökum og falli þá greiðsluskylda þeirra niður. Ákvörðun vélfræðinga um félagsaðild að Vélstjórafélagi Íslands sé stefnda óviðkomandi og hafi hann ekki lagt neina greiðsluskyldu á vélfræðinga til þess félags enda óheimilt lögum samkvæmt.

Þá er því ennfremur haldið fram af stefnda að ákvæði 73. gr. stjórnarskrár lýðveldisins sé máli þessu óviðkomandi. Hinn almenni löggjafi hafi engar skorður sett á tjáningarfrelsi manna, hvorki með lögum nr. 94/1986 né lögum nr. 80/1938. Vélfræðingar hafi fullt tjáningarfrelsi í báðum þessum félögum og öðrum þeim félögum sem þeir hugsanlega kjósi að eiga aðild að.

Stefndi bendir ennfremur á að hann hefur aldrei haldið því fram að umræddir vélfræðingar séu ekki félagsmenn í Vélstjórafélagi Íslands. Um það atriði varði stefnda engu enda alfarið mál hlutaðeigandi starfsmanna og stéttarfélaga. Af hálfu stefnda hafi verið á því byggt að Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar fari með samningsumboð fyrir vélfræðinga og að óheimilt sé að semja við önnur stéttarfélög um það starfsheiti. Stefndi mótmælir því alfarið að í afstöðu hans felist afskipti af félagsaðild starfsmanna eða að með afstöðu sinni séu lagðar hömlur á félagafrelsi þeirra. Ítrekað er að stefndi telur sig það engu varða í hvaða stéttarfélagi hlutaðeigandi starfsmenn séu félagsmenn. Stefndi telur sér skylt að skila félagsgjöldum umræddra starfsmanna til Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar. Samkvæmt 2. mgr. 7. gr. laga nr. 94/1986 beri vélfræðingum að greiða gjöld til Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar eins og þeir væru félagsmenn, en engin skylda sé til aðildar að félagi þessu. Skylda til greiðslu gjalda til þess félags, sem fari með samningsaðild fyrir starfsmenn, brjóti hvorki í bága við félagafrelsisákvæði 74. gr. stjórnarskrár lýðveldisins né gegn mannréttindasáttmála Evrópu,

sbr. lög nr. 62/1994 eða 4. gr. laga nr. 80/1938. Vísar stefndi til dóms Félagsdóms í máli nr. 4/1998 um þetta atriði.

Af hálfu stefnda er þeim fullyrðingum stefnanda mótmælt að ákvæði laga nr. 94/1986 séu andstæð ákvæði 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrár um félagafrelsi. Löggjafinn hafi ákveðið tvenns konar fyrirkomulag á samningsaðild stéttarfélaga. Annars vegar sé um að ræða lög nr. 80/1938 og hins vegar lög nr. 94/1986. Allan þann tíma sem vélfræðingar hafi starfað hjá Reykjavíkurborg hafi þeir verið opinberir starfsmenn með þeim réttindum og skyldum sem því fylgi. Er því ennfremur mótmælt að í slíkri tilhögun felist brot á jafnræðisreglu 65. gr. stjórnarskrár lýðveldisins og 11. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Vísað er til dóms Félagsdóms í máli nr. 17/1997, Alþýðusamband Íslands gegn Reykjavíkurborg og Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar þar sem staðfest var að samningur Reykjavíkurborgar og Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar um tiltekið starfsheiti leiddi til þess að annað stéttarfélag gæti ekki farið með samningsaðild vegna sama starfsheitis. Með vísan til framanritaðs er þeirri málsástæðu stefnanda mótmælt sem rangri og órökstuddri að ákvæði laga nr. 94/1986 séu andstæð ákvæðum 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar um félagafrelsi þar sem þau veiti tilteknum stéttarfélögum aukið vægi framar öðrum. Breyting sú, sem gerð var á stjórnarskránni á árinu 1995, breyti engu þar um.

Félagsdómur hafi dæmt um það álitaefni hvort ákvæði stjórnarskrárinnar stríði gegn ákvæðum laga nr. 94/1986 eða skuldbindingum Íslands skv. alþjóðlegum sáttmálum og vísast til Félagsdóms í máli nr. 4/1998 og ber með vísun til forsendna þessa dóms og þeirra málsástæðna og lagaraka sem stefndi byggir á að sýkna hann af kröfum stefnanda.

Stefndi vísar m.a. til grundvallarreglna íslensks vinnuréttar um túlkun kjarasamninga. Þá vísar stefndi til laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938 svo og laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 94/1986, einkum 4., 5. og 6. gr. Málskostnaðarkrafa stefnda byggir á 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Þá vísar stefndi ennfremur til dóma Félagsdóms í málum nr. 17/1997, 4/1998 og 9/1998.

Málsástæður og lagarök stefnda Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar.

Af hálfu stefnda er tekið fram að hann sé aðili að kjarasamningi við meðstefnda, Reykjavíkurborg, um störf vélfræðinga hjá orkuveitum borgarinnar. Á síðasta ári hafi meðstefndi gefið mínum umbjóðanda kost á að tjá sig um kröfu stefnanda um að meðstefnda, Reykjavíkurborg, væri skylt að semja við stefnanda um störf vélfræðinga sem starfa hjá veitustofnunum Reykjavíkurborgar. Þessi krafa hafi verið sett fram þótt í gildi væri kjarasamningur milli Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar og Reykjavíkurborgar um þessi störf. Umsögn stefnda sé dagsett 22. september 1998 og hefur verið lögð fram í málinu. Afstaða stefnda til kröfu stefnanda hafi verið neikvæð og sé sú afstaða rökstudd í nefndu bréfi.

Andmæli stefnda við dómkröfu stefnanda byggjast m.a. á eftirfarandi atriðum:

Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar sé stéttarfélag í skilningi laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna.

Vélstjórafélag Íslands er stéttarfélag sem starfar samkvæmt lögum nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur.

Skv. 3. gr. laga nr. 94/1986 fari sveitarstjórnir með samningsfyrirsvar fyrir sveitarfélög. Reykjavíkurborg sé sveitarfélag og gildi lög nr. 94/1986 um samskipti borgarinnar og þeirra stéttarfélaga sem starfa eftir sömu lögum, þ.m.t. Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar.

Samkvæmt 4. og 5. gr. laga nr. 94/1986 eigi stéttarfélög sem starfa á grundvelli laganna rétt til þess að vera samningsaðilar. Í þessu felist að ríki og/eða sveitarfélagi sé skylt að gera kjarasamninga við félögin vegna félagsmanna þeirra sem starfa hjá viðkomandi aðila, að uppfylltum almennum skilyrðum.

Ríki og/eða sveitarfélögum sé ekki skylt að gera kjarasamninga við stéttarfélög sem starfa skv. lögum nr. 80/1938. Heimild opinberra aðila til þess að gera kjarasamninga við þessi stéttarfélög takmarkast af reglum laga nr. 94/1986, m.a. 6. gr. laganna þar sem fram sé sett sú meginregla að ekki skuli nema eitt stéttarfélag hafa samningsrétt við sama vinnuveitanda fyrir sömu starfsstétt.

Ýmsar skyldur séu lagðar á opinbera starfsmenn sem ekki verði lagðar á félagsmenn almennu verkalýðsfélaganna. Samkvæmt 5. tl. 1. mgr. 19. gr. laga nr. 94/1986 um kjarasamninga nái

heimild til þess að taka þátt í verkfalli ekki til þeirra sem starfa við nauðsynlegustu öryggisgæslu og heilbrigðisþjónustu. Lagareglan sé sett til þess að tryggja að ekki verði neyðarástand þótt opinberir starfsmenn fari í verkfall. Sambærileg skylda verður ekki lögð á félagsmenn almennu verkalýðsfélaganna. Þótt til verkfalls komi hjá félagsmönnum Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar sé unnt að tryggja rekstur Hita-, Vatns- og Rafmagnsveitu Reykjavíkur svo lengi sem starfsmennirnir lúti reglum laga nr. 94/1986. Slíkt væri ekki unnt ef lög nr. 80/1938 giltu um starfsmennina.

Stefndi telji að af framangreindu leiði að meðstefndi, Reykjavíkurborg, hafi kjarasamningsskyldu við félagið um störf vélfræðinganna og jafnframt sé borginni óheimilt að gera kjarasamning við Vélstjórafélag Íslands um þessi störf.

Af hálfu Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar er tekið fram að því sé ekki haldið fram að vélfræðingarnir hafi skyldu til þess að vera félagsmenn í Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar og jafnframt er viðurkennt að þeim er heimilt að ganga í Vélstjórafélag Íslands eða hvert annað löglegt félag sem þeir vilji eiga aðild að. Tilvísunum stefnanda til stjórnarskrárvarins jafnræðis, félaga- og skoðanafrelsis er mótmælt sem sakarefninu óviðkomandi. Sama gildir um tilvísanir til 10. og 11. gr. mannréttindasáttmála Evrópu. Að mati stefnda fari því fjarri að brotið sé gegn grundvallarmannréttindum þessara einstaklinga þótt þeir geti ekki átt lögvarinn rétt til þess að þvinga meðstefnda til samningsgerðar á sviði þar sem hann sé þegar samningsbundinn stefnda. Um þessi sjónarmið vísast m.a. til niðurstöðu Félagsdóms í málinu nr. 4/1998.

Að öðru leyti er tekið undir málsástæður, lagarök og tilvísun til réttarreglna sem fram koma í greinargerð meðstefnda.

Niðurstaða.

Mál þetta á undir Félagsdóm samkvæmt 1. tl. 1. mgr. 26. gr. laga nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna.

Ágreiningslaust er með aðilum máls þessa að þeir félagsmenn stefnanda sem mál þetta varðar starfa sem vélfræðingar hjá Reykjavíkurborg. Þá er einnig óumdeilt að þeim hafi verið frjálst að segja sig úr Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar og ganga í Vélstjórafélag Íslands.

Stefnandi byggir í máli þessu m.a. á því að hann eigi samningsrétt

við stefnda, Reykjavíkurborg, á grundvelli 3. tl. 1. mgr. 5. gr. laga nr. 94/1986. Stefndi, Reykjavíkurborg, andmælir þessu og byggir á því að stefnandi sé stéttarfélag samkvæmt lögum nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur. Ríki og/eða sveitarfélögum sé ekki skylt að gera kjarasamninga við slík félög og heimild til að semja við þau takmarkist af lögum nr. 94/1986. Jafnframt byggir stefndi Reykjavíkurborg á því að þar sem hann hafi alla tíð samið um kaup og kjör vélfræðinga við meðstefnda, Starfsmannafélag Reykjavíkurborgar, sé honum óheimilt að semja um þau við annað stéttarfélag, sbr. og 6. gr. laga nr. 94/1986. Þar komi fram sú meginregla að ekki skuli nema eitt stéttarfélag hafa samningsrétt við sama vinnuveitanda fyrir sömu starfsstétt.

Vinnuveitandi er ekki bundinn við að semja við sama stéttarfélag nema út samningstímann. Það styðst við 2. mgr. 3. gr. laga nr. 80/1938 og við 4. mgr. 6. gr. laga nr. 94/1986 þar sem gert er ráð fyrir að ný félög geti öðlast samningsumboð samkvæmt 5. gr. laganna.

Samkvæmt 1. mgr. 74. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944, sbr. 12. gr. laga nr. 97/1995, eiga menn rétt á að stofna félög í sérhverjum löglegum tilgangi, þar með talin stjórnmálafélög og stéttarfélög, án þess að sækja um leyfi til þess. Þessi réttur sem nefndur er félagafrelsi hefur verið bundinn í stjórnskipunarlög allt frá 1874.

Í 11. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, er fjallað um félagafrelsi. Þar segir svo: „1. Rétt skal mönnum að koma saman með friðsömum hætti og mynda félög með öðrum, þar á meðal að stofna og ganga í stéttarfélög til verndar hagsmunum sínum.

2. Eigi skal réttur þessi háður öðrum takmörkunum en þeim sem lög mæla fyrir um og nauðsyn ber til í lýðræðislegu þjóðfélagi vegna þjóðaröryggis eða almannaheilla, til þess að firra glundroða eða glæpum, til verndar heilsu eða siðgæði manna eða réttindum og frelsi. ...“

Í 1. mgr. 5. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur, er kveðið svo á um að stéttarfélög séu lögformlegur samningsaðili um kaup og kjör meðlima sinna, enda hafi félagið í samþykktum sínum ákveðið að láta starfsemi sína taka til slíkra málefna.

Samkvæmt 2. gr. laga Vélstjórafélags Íslands er tilgangur þess m.a. að gæta hagsmuna íslensku vélfræðinga-, vélstjóra- og véla-

varðastéttarinnar og semja um kaup og kjör þeirra við vinnuveitendur. Félagið er landsfélag þeirrar starfsstéttar sem hefur lögformleg starfsréttindi og uppfyllir skilyrði 3. tl. 5. gr. laga nr. 94/1986 um formlega menntun.

Reglan um samningsfrelsið er ein af meginstoðum samningaréttarins, enda þótt hún sæti ýmsum undantekningum. Við mat á frávikum frá reglunni verður að hafa í huga að samningsfrelsið er meginregla og frávikin frá henni ber að skýra þröngt. Augljóst er að það er undantekning frá þeirri reglu að þvinga félagsmenn eins stéttarfélags til að fá öðru stéttarfélagi, sem þeir hafa sagt sig úr og vilja ekki vera í, umboð sitt til kjarasamninga, en til þess kemur ef kröfur stefndu í máli þessu verða teknar til greina. Þetta verður að hafa í huga við túlkun á tilgreindu ákvæði 5. gr. laga nr. 94/1986.

Samkvæmt tilvitnuðu stjórnarskrárákvæði og 11. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, eiga menn rétt á að stofna félög í sérhverjum löglegum tilgangi. Sá réttur nær ekki aðeins til þess að vera félagsmaður heldur einnig til þess að láta til sín taka starfsemi félagsins, þar með að fela stéttarfélagi sínu umboð til að gera kjarasamning.

Þegar allt framangreint er virt verður að telja að víkja beri fjöldatakmörkunum 3. tl. 5. gr. laga nr. 94/1986 til hliðar í því tilviki sem hér er til úrlausnar og viðurkenna rétt stefnanda til að fara með samningsaðild tilgreindra félagsmanna sinna hjá Reykjavíkurborg þegar núgildandi kjarasamningur stefndu, Reykjavíkurborgar og Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar, fellur úr gildi.

Rétt þykir að málskostnaður falli niður.

Dómsorð:

Viðurkennt er að stefnandi, Vélstjórafélag Íslands, fari með samningsaðild fyrir vélfræðingana Önnu Kristjánsdóttur, kt. 301251-2979, Arnar Laxdal Snorrason, kt. 060241-4229, Halldór Sigurðsson, kt. 110734-4339, Jóhann Kristjónsson, kt. 060752-3119, Karl Karlsson, kt. 261235-7499, Kristin Gíslason, kt. 251145-4079, Kristin Héðinsson, kt. 040657-3479, Kristin Rafnsson, kt. 240754-4449, Markús J. Ingvason, kt. 021254-4019, Pétur Jónsson, kt. 100944-2949, Sigurjón Ásgeirsson, kt. 280361-4459, Sigurð E. Sigurðsson, kt. 210436-3759, Skúla K.

Gíslason, kt. 130738-2659, Svein Rúnarsson, kt. 190854-5749, Sverri Sæmundsson, kt. 170645-3759, Þorstein I. Kragh, kt. 151236-3839 og Örn Tyrfingsson, kt. 051245-4669 við gerð kjarasamninga við Reykjavíkurborg vegna starfa þeirra sem vélfræðinga hjá Hitaveitu, Vatnsveitu og Rafmagnsveitu Reykjavíkur.

Málskostnaður fellur niður.